

HRVATSKA RIJEČ

Predplatna cijena: na godinu K 12. — Za 6 mjeseci K 6. — Za 3 mjeseci K 3. — Za Sibenik na godinu donasnjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12 uviše poštarski trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utraživo u Sibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lišta nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 16 para peti redak ili po pogodbi, te se primaju samo oni, koji se unaprijed plate. — Prijebena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti redak. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi ne vraćaju.

Godine izkušnja.

Godine se za godinom nižu. Događaji za događajima sliede. Svugdje nastaju promjene, krize, poboljšanja, napredovanja. Kod nas, kod nas Hrvata, sama monotona i tužna jednoličnost. U robstvu drugih naroda, u ovisnosti faktora, koji s nama ne bi smjeli imati ništa zajedničkog osim jednakopravnosti, u unutarnjoj neslozi i pobrkanošću, u kukavštini i egoizmu onih, koji su se nametnuli tobož za poslušne predstavnike naroda našeg, njegovih misli, težnja i politike, provodi Hrvatska dane očajne i tugovite. Jedina nada, ta „spes ultima dea“ i prirodjena žilavost te odorna snaga našeg naroda održaše nam domovinu na nogam, ne dadoše joj da polekne pod udarcima, koji su najteži bili, kada su padali od ruku njezinih sinova, koji zaboraviše na rodoljublje, na samozataj i na žrtve.

I godine se za godinom nižu. Sve za Hrvatsku jednolične i tužne. Reč' bi, kao da je u običaj prešlo našoj politici, da ponovlja i preživljuje nekoliko starih perioda, za koje se je mislilo, da su u nepovrat odmagile. Ter kao i druge evo odmiče i godina 1910. Ide i ona i nosi sobom jedno godišće hrvatskih jada, patnja i stradanja. Ostaje nam samo uspomena robstva i tragičnosti naroda, da se iz njega oslobodi.

Dok je 1910. drugim narodima donela ma koju jabuku, nama u krilo ne dobaci ni — gnjile. Za Hrvatsku bila je g. 1910. već pri svom početku zloslutna i zlosretna. Početkom siječnja zasjedne na stolici magjarskog ministra predsjednika bivši hrvatski ban i tirjanin grof Khuen Hedervary. To je već bio slab znak i sve slutnje, koje su onog časa izpunjale rodoljubne duše, izpunile su se i preko mjere. Kao poznavac hrvatskih prilika znao je izabrati i bana za Hrvatsku u osobi dra. Tomašića. Gojenac Khuenov i lični prijatelj njegov, od prvog početka je pokazao, da je dostojan zamjenik svog učitelja i lukavi izvršioc njegovih namjera i vodje. U prvom redu znao je sebi privezati koaliciju, a onda ju je, ne održavši nekih obećanja, pred narodom od kraja kompromitovao. U hrv. saboru, koji je poslije Rauchove brutalne satrapije za prvi put bio sazvan 18. ožujku, Tomašić je u stvari bio leader koalicije, a ova mu je majmunska pjeskalo kao naručena kazališna „klaka“. Nešto kasnije, radi osobitih pitanja, kao i radi prevarenih nada koalicionaša, koji su uvidjeli, da ih Tomašić ne će postaviti na mastne položaje, dođe među njima do konflikta, koji se više nije izgladio. Od onog časa je koalicija bila osuđena, jer u sebi nije imala snage, da podnese Rauchov i Tomašićev režim, a proti sebi. Tomašić se lani skrajnjih sredstava, raspusti dne 24. kolovoza sabor i provede nove izbore. Ovi su ga mogli dobrano razočarati, ali je u jednom uspio, a to je, da je znatno oslabio koaliciju. Većine nije dobio, ali zaslugom koalicije, koja je rehabilitirala bila mnoge magjarone, ovi ponovno dodjoše u sabor i u javni život Hrvatske, unievši zajedno sa Tomašićem ponovno svoj otrovni zadah. Od onda do jučer vukla su se bezkrajna koli bezpodnoga podavanja između Tomašića, koji je bio oteo osječku grupu i k sebi privukao šarenu i prevrtljivu Radićevu grupu, i koalicije, koja je u zadnje doba bila počela pregovarati sa radikalnim, pravaškim strankama. No već u početku jasno je bilo, da do sporazuma između koalicije i pravaša ne će doći, a pošto su s Tomašićem bile prekinute sve niti, to je koalicija morala i u novozasvanom saboru dne 20. prosinca pretrpjeti poraz, gubitak predsjedništva, koje je svome munačku lukavim manevriranjem tu čast Tomašić osjejurao.

Kroz to vieme pravaška opozicija je ostala na istoj liniji. Može sa zabilježiti kao znak zbliženja, da su se grupe oko „Hrvatskog Prava“ i „Hrvatstva“ stopile. Na izborima su pravaši bez razlike morali podnijeti svakojaka bezakonja i nasilja, a ipak ni jedna grupa nije izišla iz ljutog izbornog kreševa oslabljena.

Veseloj događajima, sretnog momenta u Banovini nije bilo. Sama šablonska politika, bez inicijative, bez odlučnosti. Kao tamo, tako

i drugamo po našoj domovini, Herceg Bosna je prvih dana mjeseca svibnja bila posječena od kralja, ali ti dani, koji su po cio narod imali biti dani veselja, bijahu zastrti koprenom tuge. Tom prigodom se je hrvatski narod ignorisalo, turilo ga se u zakutak, a iztaklo samo dotepenu švabsku i magjarsku birokraciju.

Malo kasnije je anektiranim zemljama podan ustav. Krnj-ustav, doduše, ali ipak prvi za Bosnu. Prvi bosanski sabor sastao se je 15 lipnja. Sastav njegov, po kojem ima mnogo nespremljenih ljudi, nije mogao zajamčiti osobito intenzivan rad. Ali dok su skoro sve ostale stranke, srbska i muslimanska, jedinstveno i solidarno iztupile i radile, Hrvati sami, na žalost, našli su se pocjepani. I tamo stranake razmirice onemogućuju svaki pozitivan uspjeh Hrvatima, koji su progonjeni i od vlade same. I dva puta je sabor viećao, a da iz njega nije izišao — cjelokupni glas, koji bi tražio pripojenje Bosne majci zemlji, Hrvatskoj.

U Dalmaciji se prilike mjenjaju. Razpadaju se ostanci one stare i truhle narodne stranke, koja se je preobrazila u Utvaru. Pravaši joj zadavaju zadnje udarce. Borba je ljuta, ali zato i uspješnija. Pravaši dalmatinski vide u god. 1910 jednu od godina najljutijih borba, koja im je donela nečuvenih nasilja sa strane Utvare. No ipak pravaška snaga i uvriježena privrženost ogromne većine našeg naroda stranci prava, omogućila je, da je ona svim napadajima odoljela. Dapače je i pobjeda iznela. U vanjskim občinama Dubrovnika pri naknadnim izborima dne 21. veljače jednoglasno je izabran pravaš Skurić zastupnikom, a u lipnju pravaši sjajno pobjediše na obćinskim izborima u Makarskom Primorju udruženoj vladi i Utvaru. U dvama saborskim zasjedanjima pravaši su brilirali i stjerali na čitavu liniju Utvaraša u kut. Oni su prigodom prvog zasjedanja ovogodišnjeg, koje je počelo 17. ožujku, prisilili Utvaru na uzmak. Htjela je ona silom i prevarom proturati nezakonitog zastupnika Makarske, ali obstrukcija je to onemogućila. Nemoćni Utvaraši morali su skrštenih ruku pustiti se posljednjem svojoj slabosti. Konačno se je Ribčić sam odrekao i tako je drugo zasjedanje saborsko, koje je 3. listopada počelo, moglo svoja razpravljajana nastaviti. Tom prigodom su pravaški zastupnici u sjajnim govorima izneli fotografiju Utvare i prikazali ju u pravom svjetlu.

I ova godina nije mogla biti bez senzacija i nasilja u makarskom pitanju. Bezrazložno i protuzakonito bi 10 lipnja razpuštena občina Makarska, a to jedino zato što je u pravaškim rukama. Mislili su Utvaraši oslabiti stranku prava u Makarskoj, a tim su samo postigli, da sa makarske pravaše potakli na još uztrajniju i žešću borbu.

11.og rujna obdržavala se je u Sibeniku najvećebnja skupština, što je stranka prava od svog obstanka u Dalmaciji imala. Tu su udareni temelji novog rada, čiji će se plod bez sumnje pokazati.

I u Beču je hrvatsko pitanje imalo svoje dane. Obstrukcija u proračunskom odboru parlamenta nosila je među svoje uzroke i pitanje reciprociteta zagrebačkog sveučilišta. Ako u tome nije još ništa postignuto, krivica leži na režimu, koji uzete ruku, kad se radi o Hrvatima. Pravaši su i u toj prilici aktivno i svojiski sudjelovali i svoju dužnost izvršili. Koncem studenoga pravaši u Beču iztupišu se „Sveze“ i osnovavši njih četvorica, ubrojivši Perića i Ivaniševića, svoj posebni „Hrvatski klub“, pristupišu „Slovenskom klubu“.

U Istri borbe i dalje traju. Hrvati otilmju Taljancima komad po komad uzurpiranog zemljišta. Do pomirbe ili do sporazuma, makar do primirja nije moglo doći, radi šovinizma Taljana. Pregovori su se vodili, a i dalje će se voditi, no dosad bez rezultata. Taljani sa svojom nepopustljivošću prouzročišu, da su Hrvati u istarskom saboru obstruirali. I onda je odlegnula iz zastupničkih grla za prvi put moćno i jako hrvatska himna.

Tekom ove godine pretrpio je naš narod nekoliko težkih gubitaka. Među inim spominjemo sledog Nestora pjesnika Ivana vit. Trnskog, koji je preminuo dne 30. lipnja. Die 24. ožujka je umro boski nadbiskup Milinović, 8. prosinca mostarski biskup Buconjić, a dne 19. prosinca spljetski biskup Nakić. Osvrt na godinu, koja umire, nije utješljiv. Na sve strane vidimo samo borbu i borbu. U svim krajevima naše domovine Hrvati moraju, da izdrže sa mnogobrojnih strana navate i napadaje, kojima moraju odoljevati, ako hoće svoju narodnu bit očuvati i omogućiti u doglednoj budućnosti svoje oslobođenje. Jer dok nam Slavonija i Herceg-Bosna stradaju od magjarizacije i germanizacije, dotle se i hrvatsko Primorje, od Trsta do Kotora, sličnim pokušajima mora da odupire. U ekonomskom pravcu ne napredovamo, jer željeznice ni sada još nemamo, a ni drugih pogodnosti, koje drugi narodi uživaju.

I prošla godina, kao i bezbrojne minule, samo su godine kušnja i muka. I biti će ih još. Godine izkušnja mora doživiti svaki narod, koji se hoće da oslobodi.

Ovaj pregled neka je poticalom na daljnji i uztrajniji rad. Nova godina doniet će nam nove borbe, no ne će biti dovoljno, da odoljevamo napadajima, nego ćemo morati jednom živo pregnuti, da i osvajamo! Kad se tim pravcem uputimo, onda će i Hrvatskoj kad li tad li jedna Nova Godina svanuti: sretno i veselo!

Vanjska i unutarnja politika monarhije.

Beč, 28 prosinca.

Danas se u Budimpešti sastaju delegacije. U kraljevskom dvorcu će sutra prestolonasljednik Franjo Ferdinand držati prestolni govor u ime kraljevo. U koliko doznajem, u pristolnoj besjedi biti će govora o vanjskoj politici, a najvažnija će tačka biti sporazum Austrije sa Rusijom. Jer, kako se opaža, u zadnje doba došlo je do napadnog zbliženja između jedne i druge velevalsti, dapače se uporno govori o jednom velikom lovu, koji naskoro priredjuje ruski dvor a na koji da će biti pozvani mnogi princevi, dostojanstvenici i velmože Austrije, a u prvom redu sam prestolonasljednik. Ako ovi glasovi odgovaraju istini, onda nema sumnje, da se položaj Austrije u vanjskoj politici znatno ojačava. Sporazum između ovih dviju susjednih država u prvom redu bi se imao odnositi na Balkan. Možda se ovo ne će izniet, ali nema sumnje, da će glede Balkana biti barem tajni sporazum utanačen, jer koliko Rusija toliko Austrija na Balkanu imaju znatnih interesa.

Dok se ovako mjenja vanjska politika u pravcu pojačanja, dotle momentalno unutarnja politika ostaje u stadiumu kabinetske krize. Do konca godine ne će se učiniti ništa važnijega, u petak ili u subotu barun Bienerth izvijestiti će vladara o položaju, izniet će sve ono što je uglavio ili koja je obećanja i izgleda mogao dobiti od pojedinih stranaka, a tek onda će se kralj odlučiti na rekonstrukciju kabineta. U amošnjim političkim krugovima se za izvjestno tvrdi, o čem se već od početka krize govorka, da će rekonstrukcija biti povjerenja i opet samom Bienerthu. Kao pak stvari sada stoji, sva je prilika, da će u novom, rekonstruiranom kabinetu ostati od dosadašnjih ministara: Weisskirchner, Sittgrh i Hochenburger. Za ministra vanjskih posala Aehrenthala rek' bi po pisanju „Reichsposta“ da je kuncula zadnja ura, Njega bi imao zamieniti grof Berthold, koji je dosad bio poslanik u Petrogradu, a koji je omogućio zbliženje između Austrije i Rusije. Sve druge verzije, naklapanja i kombinacije ne odgovaraju istini. Medjutim oko 10. siječnja sastaje se, kako doznajem, česki sabor, a iz njega dakle u drugoj sedmici siječnja imao bi se novi ministarski kabinet sastaviti. Svakako je izključena kombinacija, da bi novi kabinet bio parlamentaran.

Kakovo će biti držanje novog kabineta? I ne poznavajući ga još, može se, obzirom na

ljude, koji u njemu ostaju, utvrditi sa stalnošću, da će biti kao i dosada germanofilski, Slavienima da će mrvice davati, osobito južnim, a da će i ovaj morati životariti kao i prijašnji kupujući od časa do časa glasove pojedinih stranaka, da uzmogne imati većinu.

Iz hrvatskog sabora.

U predbožićnoj sjednici sabora u Zagrebu, kao i u prvog došlo je do burnih prizora. Radilo se o verifikaciji izbora dra. Mažuranića, koji nije bio izaberv, jer po izbornoj reformi on kao obć. liečnik nije mogao biti izabran za zastupnika. Koalicionaši htjeli su ga na silu proturati, no su od toga odustali usljed žestoke oporbe pravaša i drugih te usljed konačne molbe samog dra. Mažuranića. Radi ovog mandata kao i radi onog dra. Neumann došlo je i u verifikacionom odboru do žestokih prepričaka. Do časa kada je odbor viećao nije proti tom izboru uloženo nikakov prosvjed. No pošto se izvjestitelj dr. Pinterović morao na čas udaljiti, to je na njegovu molbu dr. Lorković dalje čitao spise. Tom prigodom umetnuo je među spise prosvjed proti izboru dra. Neumann, koji je on sam napisao u ime nekog Panjića. To je izazvalo velikih prosvjeda. Ipak su koalicionaši taj mandat proglasili priepornim. No u saboru su popušteli te su pristali, da se bira interparlamentarna komisija, koja će o tom mandatu odlučiti.

Konačno je sabor obavio svoje konstituiranje. Pošto koalicija nije htjela dati od pravaša traženih garancija, u tomju njima nije došlo do sporazuma. Pravaši jedne i druge frakcije su davali ili bile glasovnice ili za svog kandidata glasovali. Tako je koalicija sama skrivila pobjedu Tomašića i njegovih pripredina: magjarona, osječana i radićevaca, koji su izniet svoje kandidate. I koalicija kad je vidila svoj poraz, davala je bijele glasovnice.

Tako je predsjednikom izabran dr. Neumann, a podpredsjednicima dr. Papratović i dr. Suprina. Tomašić je još za trajanja saborske sjednice, a prije glasovanja, bio kapacitirati pravaše, da glasuju za jednog Srbina, ali ovi to odlučno odbiše i zaprijetišu se, da će proti njemu glasovati, što bi njegov izbor osujetilo. Tako je Tomašić morao popuštiti i tako se desilo, da je sastavljen odbor predsjedništva hrv. sabora sa pravašima od Hrvata. Na žalost i ovi su samo munački Tomašićevi.

Nakon toga ja sabor odgođen, iza kako je samo tri dana radio. No treba konstatirati, da je i uz ovakove prilike Tomašić izišao sa svojim ljudima samo pomoću glasova svih virilista. Izgleda dapače, da su svi virilisti došli u sabor ponukani porukom odgozgo. . . . To je svakako za Tomašića vrlo malo sretno izlaz. A uza sve to nije mogao dobiti privremenoj proračuna. Sabor se odgadja do 23. siječnja 1911., a Tomašić, koji je govorio prije, da neće neustavno vladati, već većine i bez proračuna eto hoće, da u ekslektu vlada još mjesec dana.

Sada pako stvorila se je u saboru nova stranka, koju se već nazivlje „novom koalicionom“ usuprot staroj koaliciji. „Novu koaliciju“ sačinjavaju Tomašićevci, osječani, radićevci i viriliste. Šarena je i ova kao i prva. A zapašti će je po svoj prilici ista sudbina kao i onu.

Zbilja prilike u Hrvatskoj trebale bi ozbiljno promišljanja i radikalnog lieka.

Bosanske trzavice.

rs. Sarajevo, 27 prosinca.

Odavna vam se ne javim, a bez svoje krivice. Hrvatu se mora stuziti pri srcu, kada hoće da piše o amošnjim prilikama. Medju Hrvatima kao medju Hrvatima: vječne razmirice i trzavice. Na bolje nije ni kod drugih. Izmedju muslimana ekslektivaca, a ovi su u većini, i samostalaca, a ovi sačinjavaju elitu inteligencije, vodi se žestoka, nepomirljiva borba. U samim saborskim klubovima ovih dviju stranaka dolazi do trvenja i do izstupa. Nema tomu malo dana iz srbskog kluba izstupio je zast. Eraković, a sva je prilika, da će ga na

tom putu i drugi neki slediti. Kod muslimana je ista stvar. Zast. dr. Murad Šarić, kako se za izvestno tvrdi, ovih će dana najaviti svoj izstup. To radi toga, što se sa svojim dosadašnjim drugovima ne slaže u agrarnom pitanju. O odnosjima medju Hrvatima ne ču da vam ništa pišem. Ta možete to čitati danonice iz novina.

Danas je službeni list objelodanio imenovanje Fehima eff. Čurčića, uglednog muslimana, načelnikom sarajevskim, a to jer se Esad eff. Kulović nije tog mjesta htio ponovno, primiti pošto vlada nije usvojila neke uvjete. Podnačelnici su Hrvat dr. Mandić i Srbin Hadži Risto Damjanović. Gornje imenovanje Čurčića uzrokom je, da će muslimani samostalci stupiti u žestoku opoziciju proti vladi, jer su dosad oni imali to mjesto.

Amo se već mnogi zanimaju, tko li će biti nasljednikom blagopokojnog biskupa Buconjića na stolici mostarskog biskupa. Razno se već razna imena kandidata. Dosad su najozbiljniji kandidati dr. Šarić, za kojega se u velike zauzima nadbiskup dr. Stadler, te od franjevac provincijal fra A. Mišić i definitiv u Rimu, dalmatinac fra Lulić. Franjci iz petnih žila nastoje, da opet jedan franjevac bude posvećen za mostarskog biskupa.

Dok se ovo sve događa medju urođenicima, dotle nas poplavljaju Niemi i Magjari, koji sve to drozvitiji postaju. Švabsko glasilo „Bosnische Post“ bezobzirno je u više prigoda. Čekamo novi magjarski list — jer i taj ima naskoro izići u Sarajevu — da vidimo hoće li Magjar slediti stopa Švabe. Kad ne bi — čudno bi bilo!

Političke vesti.

Potvrđena zakonska osnova. Kralj je potvrdio zakonsku osnovu, koju je primio dal. sabor, a s kojom se preinačuje neke odredbe zemaljskog zakona 7 travnja 1873 o gradjenju i uzdržavanju javnih nekerških puteva.

Trgovinski ugovori. Kako je poznato nema već duže godina trgovinskog ugovora izmedju Austro-Ugarske i Crne Gore. To se s naše strane teško osjećalo u južnoj Dalmaciji i Boki Kotorskoj.

Sada bečke novine javljaju, da su pregovori za sklapanje ugovora dovršeni. Već sljedećih dana biti će ugovor potpisan. U njemu se predviđa za pogrančni promet u Boki Kotorskoj od carine slobodan uvoz za osam tisuća govoda i dvadeset tisuća ovaca godišnje iz Crne Gore.

Sa Bugarskom nema naša monarhija isto do sada trgovinskog ugovora, već je onaj uređen na temelju najviših povlastica i to do konca ove godine. Pošto ali trgovinski ugovor još nije sklopljen, produženo je sadanje stanje na daljnju godinu dana.

Delegacije. U sriedu su se u Pešti delegacije sastale. Austrijsko je za predsjednika izabrala Baernreitherera, a za podpredsjednika Glombinskoga, a ugarska Grofa. A. Zichya i Lj. Longa. Sutradan je prijestolonasljednik u kraljevskom dvorcu izrekao prijestolni govor.

Rumunji proti Mađarima. Rumunjska narodna stranka u Ugarskoj zaključila je voditi radikalnu i opozicionu politiku prema magj. vladi i to u duhu narodnosti ugarskih. To je usljedilo zato, što su pregovori za sporazum izmedju Rumunja i Magjara prestali, pošto Magjari ne htjedoše pristati na upravo autonomije Sedmogradске i ukinuće dualizma. Domalo će se obdržavati veliki kongres svih ugarskih narodnosti.

Put bugarskog prijestolonasljednika u Petrograd. Izmedju Petrograda i Sofije vodi se pregovori o posjeti bugarskog prijestolonasljednika Borisa na petrogradskom dvoru. Posjet bi imao izvršiti mjeseca ožujka.

Sukobi na tursko-crnogorskoj granici. Turska vlada bila je energično intervenirala kod Crnogore radi čestih sukoba na granici, a na to je crnogorska vlada obećala poslati na granicu jednog kraljevskog pobornika, koji će o tim sukobima povesti izragu.

Pitanje kretskeg guvernera. Tko će postati kretskeg guvernerom, to je pitanje, koje zabrinjuje svakoga te je u kretske poslove interesiran. Medjutim je izključena mogućnost, da bi ponovno postao guvernerom koji grčki princ, a to je predsjednik Venizelos već kategorički izjavio i sam kralj grčki.

Turski prijestolonasljednik će naskoro prispijeti u Rim te će posjetiti papu i kralja talijanskog.

Afera saskog princa Maksia. Iz Rima se javlja, da je saski princ Maks, — koji je napisao knjigu „Rim i Orient“, a u kojoj je govorio o zbliženju dviju država nepovoljno po Rim, — potpisao formulu pokorenja papi, a

s kojom odustaje od svih krivih načela u svojoj knjizi iznesenih. Vatikan je s tim zadovoljan.

O reorganizaciji medresa i mekteba, tih muslimanskih škola u Bosni, mnogo se u zadnje doba govori. Rek' bi, de će do te nužne reorganizacije i doći.

Konac perzijske samostalnosti. Budući da perzijska vlada nije uzpostavila reda, kako joj je to bilo naloženo s Englezke i ruske strane, očekuje se da će englezka u poznatoj noti spomenute grožnje oživotvoriti, t. j. da će Englezka i Rusija učiniti „reda“ u Perziji. U savezu stitue podastro je perzijski ministar vanjskih posala ostavku, jer do određenog roka nije uzpostavio reda.

Roosevelt i Taft. Kako većina listova iz Newyorka javlja, izravname su medju bivšim predsjednikom saveznih država Rooseweltom i sadašnjim predsjednikom Vilimom Taftom sve nesuglasice, pa oba državnika idu sada podpunno sporazumno na oživotvorenje republikanske stranke.

Rat izmedju Kine i Japana. Iz onih krajeva stižu sve uznemirujuć glasovi o napatostima izmedju Kine i Japana. Izgleda kao da je rat neizbježiv. U tom slučaju bi Amerika izdašno podpomogala Kinu proti Japana.

Ustavni pokret u Kini. U Kini iz dana u dan sve više raste pokret za uspostavu ustava. Već se je u tom pogledu počelo raditi i bilo je savzano državno vieće, ali sve se zabašurilo. Sada dolazi iz Pekinga vijest, da je državni odbor nakon duge debate izabrao poseban odbor, koji će izraditi novu spomenicu. U toj će se spomenici prigovoriti dosadašnjem radu pojedinih članova državnog vieća i biti naglašena potreba, da veliko državno vieće bude odgovorno narodu, u protivnom slučaju da će se državni odbor raziti.

Govornici doduše držali su vrlo blage govore, ali po prvi puta od postanka tog državnog odbora kritizirao se rad regenta.

Za razumjevanje treba da se istakne, da je državno vieće slično velikaškoj kući, gornjoj komori, dok je državni odbor neka vrst dolje kuće, koja postoji samo forme radi, a bez ikakva je upliva.

Naši dopisi.

Makarska, prosinca.

Doba komesarijata.

V.

U „Hrvatskoj Rieči“ bilo je govora o tome, kako je komesar dao izvesti radnje u občinskom domu neovlaštenom drvodjelcu Tomi Maliću, šuri tajnika Marinovića. Proti ovom postupku bilo se pritužilo na Zemaljski Odbor, koji odlukom od 14 studenoga 1910 br. 11303. odbija prigovor, jer da je po izvješću občinskog upravitelja radnja Maliću bila dodijeljena, budući da drugi pozvani znanilije nisu iste htjeli primiti. Ova ovakovo izvješće občinskog upraviteljstva, kojim jednostavno zavarava Zemaljski Odbor, mi nemamo dovoljno rječii kojim bi osudili ta lažljiva njegova izvješća. U Makarskoj imade više drvodjelaca, kud i kamo sposobnijih od Malića, koji bi bez dvojbe jeftinije i bolje radnje izveli, da im je komesar radnje hotio ponuditi. Mi smo se propitali kod raznih drvodjelaca, da li ih je upravitelj Oberthor pozivao, te im občinske radnje nudio na izvedbu, ali nam oni odgovorili, da je to Oberthorova izmišljotina. Smiešno je pako i pomisliti, da jedan znanilija, koji o tome žive, ne bi ponudjenu radnju preuzeo, pak opada kod misaonih ljudi lažljiva Oberthorova izprika. Jedino ako Oberthor nije eventualno nudio onoj dvojici trojici Malićevih kompanjona, koji sačinjavaju jednu te istu osobu? ! Nu glavno je za nas pitanje, zašto Oberthor nije metnuo na javnu dražbu, kao što je morao i kao što je svojedobno vieće o tom razpravljalo, a ne davati u stranačke svrhe, privatno, nesposobne i neovlaštene majstore, koji je radnju izveo uprav sablažnjivo, da ih je grđoba gledati, kako je to zgodno pritužilo i jedan vješt majstor. Ali naravno i to će malo koristovati, jer smo uvjereni, da će Oberthor i u buduće davati slične radnje šarenoj družbi, pak bilo i na štetu občine. Dok je osuditi ovaj postupak jednog Oberthora, žaliti je zemaljski odbor, koji se također u stranačke svrhe daje obručiti lažljivim izvještajima komesara Oberthora.

Opušteni občinski namještenici, o kojima je bilo toliko govora, napokon su poslie toliko mjeseci i toliko pospješnica primili rješene utoka, kojim su se bili pritužili Upravitelju, u svojstvu i nadležnosti občinskog vieća, a ovaj ih je jednostavno uputio na daljni utok na Zemaljski Odbor, odnosno potvrdio je prvomolbeni svoju odluku, s kojom su bili opušteni od službe. Drugo se nisu mogli utočiti ni nadati poznavajući pravednost Oberthorovu i ako se ovaj znao u više prigoda izraziti, da

žali što ih je opuštiio, ali da je bio upućen da izvede, bacajući svoju krvinju na drugoga. Kako rekamos utočnici prikazaše utok na Zemaljski Odbor, koji ako mu iole do pravičnosti morati će povoljno rješiti utočnicima njihove utoke. Ali bojati se i od pravednog rješnja zemaljskoga odbora, jer je pravica kod najviše autonomne vlasti u pokrajini davno otpuhnila. Nu mi radi šireg občinstva iznosimo ovo na javit, pak ćemo malo razsvietliti način Oberthorove odluke i način rješnja utoka s njegove strane. Utročnici bili su opušteni odlukom občinskog upraviteljstva šupljim izmotaivanjem „pobudjen iz službenih obzira“. Koji su to službeni obziri, Oberthor nije ih naveo, jer ih nije ni mogao obziljno navesti. Isto tako i pri rješnju onosnog utoka nema nikakvog obrazloženja, već jednostavno „utok je netemeljit“. Tim misli Oberthor, da je izvalio jednu veliku mudrost, kad je ovako u dvie rieči rješio se utoka. Pristojnost bi bar zahtijevala, da je našao bar kojimudrago način obrazloženja, a ne ovako smiešnim i šupljim frazama pokrivati svoje strancarenje. Nu što je glavno to je, da je Oberthor opuštiio ih od službe odlukom u svojstvu upraviteljstva, dok on toga nije smio učiniti, jer §. 50. občinskog pravilnika izričito kaže: „On (načelnik odnosno občinski upravitelj) može obustaviti od službe one poslužitelje, kojih je imenovanje pridržano občinskom vieću, ali pravo sa službe ih smetnuti samom vieću pripada“. Oberthor to nije učinio i po tom je nezakonit njegov postupak. Utročnici su zatražili tromjesečnu plaću kao naknadu radi strancarskog i samosinog od stupa, a Oberthor je i ovo „jednostavnim načinom odbio, jer da je njihov zahtjev „neosnovan“. Opuštiio ih je od službe bez ikakvog razloga i bez ikakve odgovjedi, dapače nije im platio ni šesnaest dana obavljene službe u mjesecu lipnju, a ipak ima smionosti da njihove pravedne zahtjeve okrsti „neosnovanim“, premda bi mu već kao pravedniku moralo biti poznato, da njihovi zahtjevi imaju oslonu na samom zakonu. Morao je biti bar toliko pristojan, pak ne zanijekati utočnicima neizplaćenih šesnaest dana službe. Morao se u tom po sebi vladati, jer on sigurno ne bi ni šesnaest časaka muke občinu služio; što neće za sebe, nek ne radi ni drugome.

Vidjeti ćemo sada kakovo će stanovište zauzeti u ovom pitanju Zemaljski Odbor, pak ćemo se onda na stvar povratiti. Zemaljski Odbor morao bi ipak pravedno rasuditi, jer ciele javnost osudjuje ovo samovoljno postupanje Oberthorovo. Kad bi pak Zemaljski Odbor stanovište Oberthorovo potvrdio, tad bi se posvema poistovjetovao sa njegovim nepodobštinama, što ni pošto ne bi služilo na čast najviše autonomnoj vlasti, koja radi nezdravih prilika u pokrajini i tako ne odsjeva u ružičastom svjetlu.

Pravaši.

Iz hrvatskih zemalja.

Zrakoplovni pokus u Zagrebu. U Zagrebu se prošlog utorka podigao pilot Slovenac Rusjan na monoplanu, koji je izradio zagrebačan Mečp. Monoplan se je par puta digao do visine od 100 metara te nekoliko puta obletio vjoma vježbalice i više vježaba učinio. Oba će aviatčara letiti u Beogradu, Sofiji, Carigradu itd.

Pobjede hrvatskog radništva u Pulli. Hrvatska stvar u Pulli sve to bolje napreduje. Kod izbora uprave za bolesničku blagajnu radnika zaposlenih kod mornarice. (Blagajna broji preko 7000 članova i ima više od 300.000 kruna rezervnog fonda) naša „Narodna radnička organizacija“ stupila je samostalno u borbu i iznela pobjedu nad soc.-demokratima, s kojima su bili udruženi talijanski nacionalci i Niemi. Njezini su kandidati bili izabrani sa 3500 glasova, dok su soc.-dem. dobili 1800. Nadalje su se obavili izbori za razsudišće i upravu u „Zavod za osiguranje radnika protiv nesreća u Trstu“ ili tzv. predglaovanje, da se vidi, za koga je većina radništva u dva najveća puljska poduzeća i to u Bauamtu (3008 radnika) i u arsenalu mornarice (4976 radnika) i da se onda dotične glasovnice izupne s kandidatima, za koje se većina u pojedinom poduzeću izjavi. U Bauamtu lje glasovalo 2107 radnika. Od tih 1863 sa modrom glasovnicom N. R. O. a 243 za soc.-dem., tako da je glasovnica N. R. O. dobila 1620 većine. U arsenalu mornarice se je glasovalo jednako. Modra glasovnica N. R. O. dobila je 1576 glasova, soc.-dem. 1348, po tom glasovnica N. R. O. je dobila 226 većine. Tim će obe glasovnice oko 8000 glasova biti izpunjene [kandidatima narodnog radništva.

Peticija za saziv sabora. Pošto je sabor odgođen do 23. siječnja, to je 20 zastupnika koalicije upravilo na saborskog predsjednika dra. Neumanna ekspresno u Osijek peticiju sa odnosnim potpisima, kojom se traži sazov sabora za

2. ili 3. siječnja. Prema tomu izgleda, da će se ban Tomašić prije vremena morati vratiti iz Metlaka.

Prva slavenska tvornica igraćih karata u Ljubljani. U zadnjem broju nas je brojav izvestio o novoj prvj slavenskoj tvornici karata. Sad nam javljaju iz Ljubljane, da su tamo gospoda Nikola Novaković, Hrvat iz Dalmacije i Frano Čebokli, Slovenac iz Ljubljane podigli tu tvornicu, koja će proizvajati novo izumljene slavenske karte. Ove igraće karte će predstavljati sa svojim znakovima i slikama razna vižeška djela svih slavenskih naroda. Za usavršenje rečenog proizvoda radilo se je dvie godine i, kako čujemo, rekbi, da odgovara svim modernim zahtjevima, te da su se ljudi upućeni u posao vrlo laskavo izrazili toli u pogledu praktičnosti, koli u onom umjetničke krasote, što pozdravljamo veseljem i preporučujemo našima da podupru ovo slavensko poduzeće.

Ban Tomašić u Metlicima. U četvrtak je ban dr. Tomašić odputovao u Metke. Pošto daljnjih pregovora za sada sa strankama nema, to je otišao malko na — odmor.

Naknadni gradski izbor u Zagrebu. Prigodom naknadnog izbora za jednog gradskog zastupnika prodro je koalicionaš Milan Krešić proti pravašu dra. A. Horvatu.

Portugalski jezuiti u Bosni. Nedavno je „Obzor“ donio viest, a ostale novine ju preniele, da se izagnani portugalski jezuiti kane naseliti u Bosni i da je već jedan isusovac putovao Bosnom, tražeći zgodna zemljišta, pri čem da ga je pratio sam nad. Stadler, „Hrv. Dnevnik“ ovu viest odlučno opovrgava.

Gradski izbori u Brodu. U prvom izborištvu prodrise koalicionaši na temelju krivotvorenih izbornih listina i komandiranih mnogobrojnih činovničkih glasova. U drugom, gdje neodvisno građanstvo bira, pobjedise sa ogromnom većinom pravaši, koji tom prilikom priredise burne demonstracije proti nasilnom komesaru Petriki.

Dovoljina svetosavska svečanost. Službene novine zagrebačke objavile su, [da je ban naredbenim putem ukinuo zabranu obdržavanja proslave sv. Save. Istodobno je dozvolio grčko-iztočnim vjeroučiteljima na pučkijm školama, da svjedocbe smiju potpisivati i čirilicom. To da je učinio na molbu grčko-iztočnog episkopata i Srba zastupnika, njegovih prištaša.

Nova drama Ive Vojnovića. Naš slavni Ivo conte Vojnović predati će upravi zagrebačkog kazališta nadalje do Uzkrsa svoju novu dramu „Gospodja sa sunceokretom“. Od domaćih glazbenika davati će se dvie nove opere, i to „Oganj“ od Bese i „Povratak“ od Hatze, komu je libreto napisao Tucić.

Umjetnička izložba u Osijeku. U ponedjeljak otvorena u Osijeku, a po dra. Neumannu i u prisustvu najodličnijih i najbrjanje publike, umjetnička izložba, koju je priredio „Klub Hrv. Književnika“. Izložili su sljedeći umjetnici: Becić Vladimir, Kovačević S. Jung, Izidor, Mar Pera, Melkas Dragan, Peroš Mako, Renarić Dragutin, supružni Valić. Ukupno 70 slika, uljenih, crteža, bakroreza, aquarela, pastela itd. i 6 skulptura.

Pokrajinske vesti.

† **Dr. Josip vitez Zaffron.** Dne 21. ov. mj. preminuo je u Korčuli dr. Zaffron. Pokojnik je bio duže vremena zastupnikom na dalmatinskom saboru i u bečkom parlamentu. On je bio prištaša stare narodne stranke, a uz to otvoreni vladinovac. Nikad toga nije krio, niti da bi se pred narodom razmećao radikalizmom a pred vladom puazo. Bio je vladinovac, i to je iskreno izpovjedavao. Radi te njegove iskrenosti kao i radi njegove lične čestitosti nije imao protukandidata. Svakako se je bitno razlikovao od svojih drugova u Utvari.

Pokoj mu vječni!
Dobrotvor družbe sv. Ćirila i Metoda. Neki rodoljub, koji neće da mu se za života dozna za ime, darovao je družbi vrijednostne papire u iznosu od 25.000 K, koji svaki šest mjeseci nose 500 K dobiti. Evala dobroćelutij i rodoljubu, te se i drugi u njega ugledali.

„**Pučke Novine**“, ovaj list za put, je izišao i mi ga primismo. Obiluje lepim i zanimivim štivom. Preporučamo ga našem narodu.

Iz grada i okolice.

Sretno Novo Ljeto! Želimo svima našim prijateljima i predpaticima dobar svršetak Stare Godine i sretno, beričetno Novo lje!

Dar Družbi. Iz Drišta primismo 8 K. namienjenih Družbi sv. Ćirila i Metoda, a sakupljenih pri gostoljublju sofri g. N. Vežića prigodom njegova imendana.

Liečnik Dr. Dujam Cace vratio se pred Božične svete sa putovanja te je preuzeo svoju liečničku praksu.

Govor

zast. dra. Dulibića

izrečen u saboru prigodom razprave proračuna zemaljske zaklade za god. 1911.

Posljedice napuštenja obstrukcije.

Gospodo! Prije nego se je imao da odredi saziv ovoga sabora, s raznih strana, i to mjerodavnih, nutkalo se je nas, zastupnike stranke prava u ovom visokom saboru, da odustanemo od obstrukcije. Razlozi, radi kojih nas se tako nutkalo, bili su ovi: da interesi zemlje usljed neradnosti sabora stradaju, da je usljed neradnosti sabora onemogućen prihvat raznih važnih osnova, koje duboko zasjecaju u interese našega naroda i zemlje i da je s toga u svakom pogledu nužno i potrebno, da se dodje do ovog zasjedanja. Gospodo! Pošto je neposredni povod obstrukcije prestao, rado smo pristali na to, da i obstrukcija prestane i da ovaj sabor uzumogne razviti svoju djelatnost. Nego iskreno, gospodo, kažem, da taj zaključak žalim. Mi smo sada na izmaku ovoga zasjedanja, ali gospodo, kroz cijelo ovo zasjedanje nisam vidio, da se nešto stvorilo u ovom saboru, što bi bilo od obćenite koristi našoj zemlji. Nisam vidio prihvat nikakove osnove većeg domašaja, kojim bi se mogao da raduje naš narod i od koje bi mogao očekivati kakove koristi. Nego što smo dočekali? Dočekali smo to, da nam je prikazan račun za god. 1911., u komu se predlaže povišenje zemaljskih pfitreza od ništa manje nego 9%! Ja držim, gospodo, da bi mi pravaški zastupnici bolje bili uradili, kad bi bili dalje tjerali obstrukciju, jer bi onemogućili prihvat ovog većeg tereta, pošto, kako sam rekao, o prihvatu kakovih važnih osnova obće koristi i većeg domašaja nije i onako u ovom saboru bilo traga.

Ovaj povišak od 9% po mom dubokom uvjerenju sasvim je nepotreban, tako da se slobodno može upravljati i nastajne godine s onim iznosim, koje će zemlja postići od dosadanjeg prireza. Meni je vrlo žao, što smo omogućenjem saborskog rada dali prigodu za povišenje zemaljskog nameta; meni je žao, što se na taj način nanaša narodu šteta i stavlja mu pred oči primjer političkog nemoralu.

Pitao ću se, zašto predlažem u ovom saboru, da se snize prirezi, kad sam već „a priori“ uvjeren, da će se i sa ovim predlogom postupiti, kao što se postupalo sa drugim predlozima obće važnosti, koji su bili prikazani s naše strane. Gospodo, ako to predlažem, činim samo iz uvjerenja, da vršim jednu dužnost, i kad sam je izvršio mogu biti miran, jer sam se oslobodio od svake odgovornosti.

Pri ovoj razpravi budi mi dopušteno, da se povratim na one predloge, koje je većina ovoga sabora izvolila odbiti i na zaključke, koji su na taj način stvoreni, posebice na neke od tih predloga, koji mi se čine, da su veoma važni.

Za bolju prodaju obveznica i založnica.

Prvi predlog glasi, da se iznos onih obveznica naših pokrajinskih zajmova, kao i založnica zemljišno-veversijskog zavoda, koje bivaju izvučene, a stranka se toga ne sjeti, te ne dodje po svoj novac, položi na dobilak kod kojeg novčanog zavoda; da se onda stranci, — koja se često sjeti toliko godina kasnije, da joj je obveznica izvučena, te dolazi obveznicom, da joj se ista izplati, — dadu kamate, koji su do onoga dana dozreli i da tako stranka odbitkom kupona ne bude imala onih gubitaka, što ih imade danas.

Ja sam tražio, da se uvede i kod usaj ova ustanova, koja nije ništa nova, jer postoji kod raznih drugih novčanik zavoda; spominjem ugarsku komercijalnu banku, pokrajinske zavode u Galiciji itd. Ta ustanova donosi ovu korist, da se obveznice i založnice lakše i bolje prodavaju. Držim, da mi u tom svakoj radje kupovao obveznice svoje zemlje i svoj vjersijskog zavoda, nego državne obveznice.

Dotični sam predlog postavio i s toga razloga, što sam vidio, da se naše obveznice i založnice slabo prodavaju. Što vidimo iz posljednjeg izkaza tečajeva na burzi? Vidimo, da se obveznice zemaljskog zajma za Istru, koje nose 4 $\frac{1}{2}$ %, notiraju sa 101, a založnice našeg vjersijskog zavoda sa istim postotkom, koje su hipotekarno osigurane, i kao takove dakle više tražene, jer predstavljaju i veću sigurnost, notiraju se danas sa 100:30, dakle manje nego obveznice jedne druge zemlje sa istim postotkom.

Većina fiškalnija od vlade.

Drugi predlog, koji je većina izvoljela odbiti, bio je taj, da se pozove vlada, da povuče na se onu naredbu direkcije pošte u Zadru, kojom je bio ukinut oprost od poštarine u dopisivanju između občina i glavara. (Glas iz većine: To ste već kazali!) „Repetita juvant!“ Ja nisam nikakav predlog, ni korak od kad sam na javnom polju, učinio, koji nije smjerao za tim, da iskreno koristim mom narodu i mojoj zemlji.

Sabor je prihvatio jedan zaključak, u kom se izričito kaže, da zato nije dosta ukinuti onu naredbu, nego da treba preinačiti zakon, jer da se inače ovo pitanje urediti neda. Naravna stvar, ovo stanovište ne zastupa ni bečka vlada, jer ja, koji sam se zauzimao za ovo pitanje, vidio sam, da ni oni u Beču nisu na čistu s ovim pitanjem, jer izgleda, da su oni uvjereni, da bi se zakon od godine, mislim, 1865. imao tumačiti onako, kao što se je za polak vjeka tumačio, biva, da je dopisivanje između občina i glavara prosto od poštarine.

U doba kad se je imao u Dalmaciji provesti taj zakon, kažu mi, da su bili poglavito Nemci na upravi pošte. Ti su Nemci dobro poznavali njemački jezik, i oni su došli do zaključka, da je ovaj oprost propustljiv.

Talijanski tekst, koji bi bio izvornik našeg občinskog pravilnika, zove seoske časti „cariche“, a to se može prevesti na njemački kao „vlast“ „Behörde“. Tumačeći stvar ovako, dolazi se do zaključka, da se glavlar, kao organ upraviteljstva, koji i neodvisno vrši u selu naručbene občinskoga upraviteljstva, može smatrati jednom vlasti, te da je opravdano, da dopisivanje između občine i njega bude prosto od poštarine.

Većina proti obćinam.

Treći predlog što ga je većina izvolila odbiti, bio je, da se obćinama, kad im se udjeluju zajmovi iz zemaljskih zaklada, dade novac u gotovu, a ne u obveznicama. Ja sam s moje strane učinio što sam mogao, da uvjerim gospodu, da je to pravedno i nužno i po zakonu sasvim pripustljivo. Nisam našao odziva i taj je predlog odbijen.

S tim se dalje neću baviti, jer je svakome u pameti, što je rečeno za i proti tome.

Gubitak na zemaljskim zajmovim.

Još jedan predlog smatram kao zabačen, naime da se naši zajmovi u obće i onaj zadnji što je bio uskoro votiran, učine uz kamate od 4 $\frac{1}{2}$ %. Ja sam taj predlog ustegao, pošto sam vidio, da se sa svih strana diže oporba protiv njega, ali da vam istinu kažem, ustegao sam ga, — i ako mi se čini od veće važnosti od raznih drugih što sam postavio, — s toga jer nisam htio, da sabor sa zaključkom, kojim bi taj moj predlog odbio, sam sebi prejucirao.

Sklopljeni zajam sa 4%, nemuže da donese zemlji nego štete. I zadnji sam put iztakao ovu okolnost, te sam zamolio, da se samo na to promisli, kad se bude sklapao zajam od dva milijuna kruna za gradnju bolnica. Glede toga zajma kažu mi, da je zem. odbor odredio, da bude sklopljen uz kamate od 4%. Molim, da se promisli na to, da taj zajam mora biti realiziran kroz kratko vrijeme valjda od 1—2 godine. Što se tiče

drugih zajmova, obveznice bivaju prodane u dužem razmaku vremena, ali obveznice ovoga zajma moraju biti prodane kroz najkraće vrijeme, da se gradnja uzumogne izvesti.

Pa što će se dogoditi uz ovakovo stanje naših obveznica, kad znamo, da za njih nemožemo naći dovoljno kupaca? Dogodit će se, da će se obveznice morati razprodati po što po to: da čemo mi na 2,000.000 K izgubiti 200.000 K. Koju korist ima zemlja, što će plaćati 4%, mjesto 4 $\frac{1}{2}$ % kamata, kad je u početku već izgubljeno 200.000 K ili možda malo manje i kad će biti izbučene sve one kamate, koje bi ovaj iznos donio?

Većina za deračinu naroda.

Učinio sam opet jedan predlog, u kom se je pozivao zem. odbor, da dade nalog vjersijskog zavodu, da svede na nuždan „minimum“ onaj postotak, što isti zavod odbija dužnicim pri prisilnom eskompiranju založnica. Imao sam prilike vidjeti i ove godine i lani, da se pri tom eskompiranju uzimlje 2 $\frac{1}{2}$ % i 3%, a meni se čini, da je to odviše. A da se toliko uzimlje dokazuje i to, što je pod tim naslovom unesena jedna znatna svota od kakvih 40.000 K u prihode vjersijskog zavoda. To mi se čini da je jedna deračina, te ja nisam ništa drugo tražio i predlagao, nego da se dade nalog istom zavodu, da taj odbitak svede na minimum. Ali ni taj predlog nije bio uslušan te je većina stvorila zaključak, da se taj predlog odbije.

Neću govoriti o drugim predlozima glede skupce itd., nego prelazim preko svega toga. Sada dolazimo do zaključka: da kakav je sabor, takva mora biti i zemaljska uprava, koja je emanacija toga sabora.

Većina i Zemaljski Odbor.

Moram najprije da reflektiram na neke rieči častnog druga Marovića, koji je izvolio spomenuti nešto o zem. odboru, i naglasio, da bi bilo nekako pravedno, da i manjina bude tu zastupana. Što se tiče stanovišta moga i moje stranke, mogu kazat to, da mi pitanje sudjelovanja u zem. odboru shvaćamo s drugog gledišta nego većina. Ja shvaćam, da je to pitanje sudjelovanja, pitanje dužnosti i da se mi moramo toj dužnosti odazvati, naravna stvar, ako bi nam to bilo omogućeno. Čim nam je to onemogućeno, mi ostajemo mirni i sasvim ravnodušni, jer vama je dobro poznato naše predjašnje i današnje stanovište. Ali dozvolite, da pri tom učinim nekoliko refleksija.

Govori se vazda o zastupstvu i o zaštiti manjina; ja sam čuo od gospode, koja pripada istoj većini, raznih izjava: čuo sam, da se neki zgražuju, što u kojem občinskom vieću nema mjesta manjini, što su stranke većinom takove, da izključuju manjinu, a time i svaku kontrolu. Kad bi naše obćine bile izključivo administrativna tiela, kad bi bilo sloge i složnog rada, to bi svakako bilo idealno; ali moram primjetiti, da taj ideal iztezava, kad se mora pokriti jedno mjesto na zem. odboru!

Imam i drugu jednu refleksiju. Gospodo, promatrajući razne prilike, vidim mnogo toga, gdje su rieči u protuslovlju sa samim činima. Uzmimo n. pr. toliko razvikano pitanje o izbornoj reformi za zem. sabor, o izbornoj reformi za obćine i uobće o reformi ustanova, koje počivaju na sastavu izbora. Gospodo, vi ste svi svjedoci, koliko se tu govori o zaštiti manjine, kako je sveta dužnost, da se u obće zaštite prava manjine od nasilja većine itd. Sve su to lijepe rieči i idealne stvari, ali taj ideal ovdje iztezava, kada se radi, da se popuni mjesto na zem. odboru! Gospodo, mi smo u doba, gdje se najviše govori o demokraciji, o demokričkom sustavu i liberalizmu. To su sve lijepe stvari. Ali, ako ovdje manjina postavi za samu afirmaciju jednog kandidata za zem. odbor, što se može dogoditi? Može se dogoditi, da taj kandidat dobije više glasova od prisjednika, koji su već na zem. od-

boru! Reći ćete, to su krive kurije, izborni je red takav; nu ja ću vam odgovoriti, da smo se svi toliko nalajali, dopustite mi tu rieč, proti izbornom redu: da je zastario, da se moramo žuriti, da se taj izborni red ukloni i modernizira, da je taj izborni red „kadaver“ itd. Ali, gospodo, sve te lijepe rieči i namjere iztezavaju, kad se radi o tom, da se popune mjesta na zem. odboru! Velika je dakle kontradikcija između rieči i djela.

U ovom pitanju odlučuje mekanički zakon broja, a to nama mora da bude sveto i pravo! Je li to pravo i vama, to su vaši posli, ali tu ću vam reći, da jedna zem. uprava, koja je sastavljena na način, kako se to zbiva u ovom saboru, da takova zem. uprava ne može da radi onako za svoj narod, kako bi se imalo od dobre uprave očekivati. To je izključivo stranačka uprava; tu nema više govora o samoj administraciji, tu se pletu razne političke spletke, tu se mora nastojati, kako će se uslužiti jednu pravačku obćinu, kako će se razpustiti drugu i onda naravno u takovim okolnostima ne može biti blagoslova ni kakva rada na korist naroda, pa ga nema ni u ovom zasjedanju. Neke mi se ne kaže, da sam malo vremena u ovom saboru: mizernijeg od ovoga zasjedanja nismo imali što se tiče uprave; a rezultat ciele uprave jest povišenje prireza! Takva zem. uprava ne može da ima one snage prema gore, ne uživa nikakvog ugleda i nikakvog povjerenja, recimo iskreno, prema dolje. Da se u tim okolnostima može uspješno djelovati na korist naroda ja držim, da će te i vi biti uvjereni, da je to sasvim izključeno. Moram iztaknuti i požaliti, da o ovom stanju stvari obstoji i da biva poduprto sa strane c. kr. naše pokrajinske vlade.

Nasilje proti obćini Makarskoj.

Gospodo, ne ću ovdje sa velikim frazama izaći, ne ću vam sada razviti cijelu aferu obćine Makarske; to bi bilo dugo, a o tom je bilo već dosta govora. Ali ipak radi toga, što „repetita juvant“, dobro je, da se neke stvari ponove, te ću spomenuti glavne razloge ili neke od glavnih razloga, radi kojih sam u javnosti ustao proti razpustu obćine Makarske, koji sam, držim, punim pravom nazvao nasiljem.

Najprije ću spomenuti način, kako je bio ukinut izbor jednoga prisjednika. Obćinsko upraviteljstvo funkcioniralo je u redu, načelnik je imao uz se dva prisjednika i s toga je trebalo odzvet mu jednog. To je bio škakljiv posao. Prisjednik g. bilježnik Alačević bio je izabran mjeseca travnja 1908. i to na mjesto drugog prisjednika g. Pavlovića, koji se bio odrekao. Ovaj g. Pavlović, nešto poslije te odreke i baš na dan, kad je bio utanačen izbor novoga prisjednika, opozvao je svoju odreku, ali više se nije obazrelo na to i punim pravom, jer se radilo o neobzibilnoj stvari i izabrato je prisjednikom g. Alačevića. Predjašnji prisjednik g. Pavlović nije se protiv toga pritužio, jer njemu kao razboritom čovjeku nije moglo biti to krivo; opoziv odreke „post festum“ nije već jedna petljanja. Dakle taj prisjednik, koji je jedini imao neko pravo da se prituži, nije se pritužio, nego su neki drugi strančari uložili utok na mješovito povjerenstvo, koje je utok odbilo kao i zemaljski odbor. Uložili su pritužbu i na političku vlast, ali ona je pritužbu odbila. Obratili su se i na upravno sudiešte, ali i ono ih je odbilo. Novi prisjednik g. Alačević od god. 1908. počeo je vršiti svoju službu, jer je njegov izbor pravomoćan, a on je položio i prisegu, odnosno obećanje u ruke kot. poglavara. On dakle fungira kao prisjednik god. 1908. i 1909. i početkom god. 1910. Kad tamo politička vlast izdaje odluku i veli, da ona obustavlja izvršenje onoga zaključka občinskog vieća, kojim je bio izabran gosp. Alačević prisjednikom; dakle obustavlja izvršenje već izvršene stvari i to na temelju § 105.

Č. P. gdje se veli, da ako bi više stvorilo zaključke, koji su protivni postojećim zakonima, onda politička vlast može obustaviti izvršenje tih zaključaka.

Tu ga ne ulazi § 106, jer se tu radi o izboru i čim je izbor obavijen, taj je čin izvršen, a ludost je govoriti o sistiranju takovog zaključka. Pravaši su uložili utok protiv te odluke. Utok je bio odbiven od namještništva, koje je ostrim mjerama g. Alačeviću zaprijetilo, ako bi i dalje sudjelovao u občinskoj upravi. Sada, naravno, ukinut je prisjednik, upraviteljstvo nije funkcioniralo i onda se tu našao razlog, da se občina raspusti. Takovu stvar ne može da pripusti nijedna stranka, manjina mora do ustane protiv tomu, ali ni većina ne smije što takova dopustiti. To je nasilje; ako je to dopušteno činiti, onda vi niste sigurni, ako imate kuću, da vas tko ne će iz kuće izterati i prodati ju drugom, onda fali svaka sigurnost, nastaje bezpravnost; do svadeta nasilje dovodi. Radi toga sam najviše ustao i to me najviše razjarilo.

Božićna jabuka Utvaraša narodu.

Dakle od ove današnje zemaljske uprave mi smo dobili proračun, u kojem se traži povisiti prirze od 58¹/₁₀ na 67¹/₁₀. Ja sam prikažao predlog, po kojem po mom najboljem uvjerenju mislim, da se može od svakog povisiti prirze odustati, da se može ostati pri dosadašnjem prirzu od 58¹/₁₀. Što se mene tiče ja se ne bi vratio mojoj kući i k mojim izbornicima, noseći im u torbi ovo povisjenje prirze.

Dopustite mi, da obrazložim točku po točku mog predloga, i uvjeren sam, da ćete ga i vi naći potpuno opravdanim.

1000 kruna za biblioteku.

Predlažem, da se izbriše pri naslovu prvom svota od K 1000, koja je uvrštena za biblioteku zemaljskog odbora. Ova se svota od 1000 K. uvrštava svake godine, a ja držim kada se radi o jednoj godini, gdje se moraju povisiti prirze, da se može učiniti iznimka. Ako Bog da druge godine, kada prihod bude veći, slobodno ćemo uvrstiti dvaputa toliku svotu, ali u današnjim prilikama uvrštivati ovakove svote priznat ćete, da je suvišno, i da se od toga može mirne duše odustati.

13.000 K. za stroj za tučenje školjke.

Drugu svotu, koju predlažem da se ukine, jest svota od 13.000 K. kojaje glasom proračuna namjenjena tomu da se nabavi jedan stroj za tučenje školjka ili školje. Čuo sam od jednog mog kolege gdje kaže, da je neka občina nabavila taj stroj, pa da sada za tučenje školjka ima dvaputa više troška nego prije, jer da mora računati kamate na uloženi kapital, mora da plaća strojaru i ljude, koji rade oko stroja. Ja mislim, da je opravdano mienje, kad bi se nabavili takovi strojevi, da bi se trošilo više nego prije; nego i bez obzira na to cijenim, da je ovaj trošak suvišan. Bez toga stroja stala je zemaljska uprava do danas, pa bi mogla stati i kroz godinu 1911. Moglo bi se pričekati dok naša sredstva bez povisjenja prirze budu dovoljna, da se to nabavi. Ali kad sredstva to ne dozvoljavaju, držim, da je naša dužnost, da tu svotu izbrišemo, i da siromasim, koji se bave tučenjem školjka, dademo prilike, da nešto zasluže i kroz godinu 1911.

Ogromni pasiv bolnica.

Pri naslovu osmom „Bolnice“ predlažem, da se izbriše svota od 30.000 K. Ovo treba da vam posebice razjasnim. Kako razabirete iz proračuna za god. 1910. potrebština za bolnice iznašala je 792.957 K. dočim za god. 1911 ista potrebština iznaša 863.870 K. Dakle traži se za god. 1911, 70.903 K. više nego za 1910. Gledajmo sad, je li to opravdano i zašto se baš traži toliki višak.

U razjašnjenju proračuna stoji u točki i „bolnicima“, da je potrebit višak od 60.990 K. „poglavito radi povisjenja troškova za živež u obće i liječenje bolesnika van Dalmacije“; nadalje jer su se proračunali troškovi za novi Röntgenov aparat (Kr. 6000) i za sobu operacija (Kr. 3000); za proširenje i uređenje mrtvačnice (1000 K.); za gradnju kućice za stroj za razkuživanje (3000 K.) i napokon za stroj za razkuživanje (3000 K.); sve to za bolnicu Dubrovačku; nadalje radi ustrojenja drugoga mjesta primarnog liečnika kod bolnice šibenske (3000 K.); i radi povisjenja nagrada pomoćnim liečnicima od K 1200 na 2000.“ — Ako gospodo, zbrojite sve ove svote dobivate oko 24000 K. Ako se odbije ova svota od 24000 od 60990, ostaje nepojmljivo, u što se imade potrošiti 36990 K. To se razjašnjenje samo

obćenito u izvješću gdje se kaže „poglavito radi povisjenja troškova za živež u obće i za liječenje bolesnika van Dalmacije“. Mislim, da za liječenje bolesnika van Dalmacije plaćaju občine i da stoga nije opravdano, da se u obće za to što više uvrštava. Dakle za sam živež u bolnicama povisjava se, ova stavka za 26990 K.; za živež u ludnici povisjava se trošak za 13936. Nije moguće predviditi, da će se troškovi za živež od 1910 na 1911 toliko povećati, da će biti potrebno povisjenje u potrebštini od oko 50.000 K. za taj naslov. Neka se radi poskupljenja živeža povisi stavka ukupno za 20000 K. ali sam uvjeren da možete mirne duše odbiti 30000 K. Radi se, gospodo, o svoti od 30000 K. u godini, u kojoj treba povisivati prirze! Budi mi dozvoljeno, da ovdje još nešto izaknem. Ovi naši zavodi kao što su bolnice, roditeljska i ostali humanitarni zavodi pasivni su nam za oko pol milijuna K. Ako izvolite pogledat ćemo i to. U potrebštinam pod naslovom VIII „Bolnice“ predviđen je za god. 1911 trošak od 863.870 K. U naslovu II. pokriva „dohodci bolnica“ predviđen je iznos od 16530 K. a u naslovu III „naknade bolničkih troškova“ 403.150 K. Ako to zbrojite prihodi bolnica iznašaju u sve K. 419.680 dakle niasam otišao daleko, ako sam rekao, da su ti zavodi za pol milijuna K. pasivni. Mislim, da treba ozbiljno poradiati, da se prouči stvar, da se razvidi, ne bi li se moglo na koji način ekonomičnije sa takovim ustanovam upravljati.

Držim, da je pristojbina, koju plaćaju občine za siromasne dostatna, i da se ne bi dala povisiti, ali treba napokon revidirati sve ove ustanove. Ja znam, da su slične humanitarne ustanove i drugdje pasivne, ali ne toliko koliko kod nas.

Nemoralna ustanova nahodišta.

Prelazim na četvrtu točku mog predloga. Što u glavnom doprinosna ukupnom pasivu bolnica, to su nahodišta. Za nahodišta predviđen je u proračunu za god. 1911 trošak od 86.337 K. Ja držim da su ova naša nahodišta nemoralna ustanova, pogubna, i nedostojna zemlje. Sada se, gospodo, sudovi osobito staraju za sirote, a to im staranje nameću i naši građanski zakoni. Nego tko upravo onemogućuje sudovima, da se staraju baš za najveće sirote, tko sprječava sudove da vrše svoje dužnosti na korist nezakonite djece? To je upravo ustanova nahodišta. Cienim, gospodo, da bi se imalo smatrati nahodom samo onoga, koji je zbilja takav. Ali kad se djetetu zna za majku, kad se zna, koje joj je ime i prezime, odakle je i što je, a to se zna ili može doznati skoro o svakoj ženi, koja dolazi izvana, da rodi u Dalmaciji: kad ta majka imade dužnost po zakonu da se briga za to diete; kad se dakle ne radi o nahodu nego o nezakonitom djetetu, — imalo bi se predati diete majci čim izadje iz bolnice i dati joj 4—5 forinta za prve potrebe, kako se čini drugovdje. Tad bi majka morala čuvati i hraniti svoje diete. Ako ne bi mogla da ga hrani, postupalo bi se kako se postupaa sa siromasnim. Nu majka bi nastojala, da bude sluškinja, poslužnica itd. i starala bi se za diete. Nešto majka s jedne strane, a sud s druge strane: postiglo bi se, mislim između stotinu slučajeva u devedeset, da bi majka potražila oca tog dieteta; postiglo bi se u najviše slučajeva, da bi se došlo i do vjenčanja i spasio ženu i diete, Sve te blagodati sprječava ova nemoralna ustanova nahodišta. Dogodio se jedanput i slučaj, da je u bolnici rodila neka ženska, koja kad je imala izaći tražila je, da joj se predade diete. Ne znam gdje se to dogodilo, ali znam, da je uprava bolnice pitala za savjet zem. Odbor, smije li predati diete njegovoj majci. Odgovoreno je dakako, da može, i tad je stvar riješena. To sam htio, da navedem kao dokaz, kakav je sustav kod nahodišta, da se pridržaju djeca i ako postoje osobe po zakonu dužne, da se za nje staraju. Takav postupak prouzrokuje zemlji trošak od 86 hiljada K. Gospodo, kad se i ne bi preinačile odredbe, koje postoje glede nahodišta, nego kad bi se strogo i zakonito provelo ono što se mora, t. j. da se smatra kao nahod onaj, koji je zbilja nahod, pristjedila bi se polovica troška. Predložio sam, da se izbriše 25.000 K. ali sam stalan kad bi se provelo što sam predložio, da bi se s jedne strane pristjedila velika svota, a s druge strane, da bi se učinilo veliko djelo milosrdja i moralnosti. Ali što je glede ove naše ustanove najljepše, jest, da pošto vani ne postoje slični zavodi i slične komodnosti, dolaze iz vana, iz Štajerske, Kranjske, Trsta razne ženske, koje ovdje mjesec dana služe, rode

diete, ostave ga na skrb pokrajine, pak se opet vraćaju kući. To pak absolutno ne ide, da se naša zemlja imade da stara za tuđu djecu. (Zast. Lupis: Osamdeset po sto imade takovih.) Tu bi se moralo strogo postupati: dati diete majci i poslati u njezinu postojbinu. Vjeruju, kad bi se na taj način postupalo, kako sam prije rekao, pa i kad se ne bi promjenila ustanova, pristjedila bi se velika svota. To treba uređiti, ja ću predložiti u tom smislu rezoluciju, kad dodjemo na posebnu razpravu.

Suvišan trošak za hotele.

Pri naslovu XVI predlažem, da se briše svota od 20.000 K., koja je predviđena kao doprinos za gradnju hotela. Ja bi pristao, da se uvrsti i 100.000 K., kad bi se gradilo, ali nemojmo uvrštivati, kad se ne gradi i kad ne znamo, je li još reflektiraju poduzetnici na to; jer izgleda, da je ono poduzeće, koje je htjelo graditi hotele, odustalo od te namisli. Nemojmo uvrstiti tu svotu za ovu godinu, kad moramo povisivati prirze. Kad dodje do toga, da se mora dati taj doprinos od 20.000 K. možemo ga latk početi uvrštivati, ali za ovu godinu, kada prilike ne dopuštaju, mislim, da je to suvišno i da se može izbrisati.

Novac bačen za željezničko vieće.

Još predlažem konačno, da se izbriše svota od 15.000 K. uvrštena, kao doprinos željezničkom vieću. Predlažem, da se izbriše to kao trošak suvišan. U svim dozirama, što sam ih imao s našim ljudima, bilo jedne, druge ili treće stranke, s političarima ili nepolitičarima, s učenicima ili neukim niasam čuo nego jednu: da je ovo pitanje željezničkog vieća stvar suvišna i neozbiljna. Tu bi se u glavnom radilo, da se pospješči gradnja željeznica, osobito spojenje Dalmacije sa Monarhijom.

Gospodo, to nije pitanje, rješenje kojeg će se pospješiti jednim željezničkim viećem, kad znamo svi, da su najviši vojnički krugovi sa stratezičkih razloga zato, da se ta pruga gradi, kad znamo, da je očitovanje najviše mjesta, izjava samog vladara, u prilog gradnje te željeznice, kad znamo da samo radi političkih prilika i ovih odnošaja, što ih je dualizam stvorilo, nije još došlo do te gradnje.

Ja mislim, da boljih zagovaratelja nemogu imati ove naše željeznice.

Što će sada to željezničko vieće?

Sad se pripravljaju, kako će ići u deputacije i nositi memorandume, a ja sam duboko uvjeren, da je to sasvim suvišno i neozbiljno i zato predlažem da se ta svota od 15.000 K. izbriše. Znaite li što znači 15.000 K? To znači povisjenje prirze za jedan po sto, a ja neznam od kud dolazi naš narod da radi ove petljanje željezničkog vieća mora platiti 1¹/₁₀ prirze više!

Niko u Dalmaciji neće odobriti, da se narodu nametnu toliki tereti. Rekao sam jedan po sto, jer po mom računu 1¹/₁₀ pokrajinskog prirze na sve državne poreze znači oko 17000 K. (Zast. Radić: 18.000 K.) Dakle neka bude 18.000 K.; kako vi računate; blizu smo; ja ću izpraviti, da ciela zemlja ima doprinieti za željezničko vieće skoro 1¹/₁₀. Nije ni duševno nametnuti na teret naroda ovaj iznos, jer kao što sam ja uvjeren da je ovaj trošak suvišan, cieniem da ne može biti čovjeka, koji bi bio uvjeren, da će se akcijom željezničkog vieća izpolučiti.

Za pravo paše na bosanskoj granici

Kad bi se usvojio moj predlog, imalo bi se ukupno iz proračuna izbrisati svota od 104.000 K. Nego, gospodo, moram da postavim predlog, da se nešto i uvrsti u proračun, što je jako nužno. Jutros ste čuli razlaganje častnog druga Marovića o pravu paše Dalmatinaca na bosanskoj granici. Tu je pitanje za naše zagorje od veće važnosti, nego li pitanje željezničkog vieća.

Bosanska vlada nastoji, da koliko je moguće više sužnje to pravo naših pastira, a s druge strane držim, da se naše vlasti nisu onako zauzele za naše ljude, kao što bi trebalo, tako da je stvar izpala sasvim nepovoljno po nas. To je uvidila i naša vlada, pa što je učinila? Pozvala je zanimane občine, koje su poslale izaslanike, te im rekla: vi ste zastupatelji občina, nastojte da se pozabavite ovom stvari, da budete viđi pri ruci, e da možemo na neki način zajedno djelovati u ovom pogledu. I tako se ustanovio odbor občina.

Ovdje se radi, gospodo, o tom, da se ustanovi obseg onih pašnjaka, na kojima su naši Dalmatinski pastiri uživali pravo paše od pantivieća. Zato treba u prvom redu tehničkog

vještaka, te je odbor zvao jednog vještaka koji bi učinio nacrt, a to je glavno. Ali zato treba troška (Glas iz većine: Nacelnik občine može o svom trošku doći.)

Tu treba zvati seljake, napose starce, koji su od uvijek tamo išli sa blagom na pašu i koji mogu pri tom pokazati, gdje i kako su vršili svoja prava.

Odbor se je dakle obratio jednom vještaku, a ovaj je pitao 50 K. nagrade na dan. To je vještak u koga bi vlada i občine i naši ljudi mogli imati pouzdanja. Te radnje mogle bi potrajati 2—3 do 4 mjeseca, a to se skupo plaća. Sad je pitanje, odakle će se taj trošak platiti. Da je naći vještaka, koji bi došao za manje troška bilo bi bolje, ali se nemože naći jer ih nema. Stoga sam sračunao, da se ova stvar može uputiti svom rješenju, da se umogne bolje ustanoviti obseg prava naših pastira, da bi trebao iznos od oko K. 10.000. Občine ne mogu više da troše, one su se već istrošile. Tu treba da pokrajina priteče u pomoć, te predlažem, da se uvrsti u proračun u tu svrhu K. 10.000, mjesto 15000 K. za željezničko vieće. U tom pogledu predložiti ću jednu rezoluciju u kojoj će biti naglašeno, da će odbor dati saboru čitačan račun do novčica o svemu što god bude potrošio i naznačiti u što je svakog novčić uloženo. Naravna stvar da ova akcija nameće obćinama daleki viši izdatak. Ovdje se ne radi o jednoj obćini, nego ja mislim da ste tu i vi u Dubrovniku i drugdje, zainteresovani. (Zast. Medini: Jest). Obćine danas dosta troše za to, i u buduće će trošiti; ali tu je smetnja: jedna će občina platiti, druga će otežati, treća će naći koju izliku, a ipak novaca treba. (Upadice) Ako zem. Odbor može kašnje da namele obćinama, da one naknade onaj trošak, neka učini.

Ne treba povisivati prirze.

Kad bi se uvrstio ovaj trošak, onda bi se potrebština naznačene u proračunu smanjila za 94000 K. Kad bi odbili predlog, da se uvrsti 10.000 K. onda bi se potrebština smanjila za 104.000 K. Tim bi cjelokupnu potrebština iznašale 2.507.376 K. Da se ta potrebština pokrije, dosta je da se udari današnji prirze od 58¹/₁₀ na sve državne poreze, čim se postizava iznos 1.102.000 K. Ako se ovom iznosu nadodade prirze na potrošarinu, kako je predloženo u proračunu, bitva 440.000 K. te suviše, ako se iznos od 118.000 K. — što je u proračunu predviđeno, da će se utjerati od posebne odredbine na uvoz piva, — povisi 130.000 K. što mislim da se može, jer konsum piva raste, a ove godine je slaba ljetina, to može zem. odbor računati, da će postići bar 130.000 K. više nego je predviđeno u proračunu. Ukupni prihodi od zemaljskih nameta iznosi 1.672.000 K. dodavši tome vlastite dohotke i naknade u iznosu od 732.360 K. ima se skupa 2.404.360 K.

Pošto cjelokupna potrebština smanjena, kao gore, iznaša 2.507.376 K. ostaje nepokriven iznos od 103.016 K.

Ako sabor neki našao potrebitim da uvrsti u proračun svotu od 10.000 K. za akciju glede prava paše na bosanskoj granici, ondaj izostao nepokriven iznos od 93.000 K. Ovaj iznos može da bude pokriven kao obično iz blagajničkih pretičaka, a to nije ništa nova. Ako uzmete proračun za ovu godinu 1910 naći ćete, da je toliko financijski odbor, koliko vem. odbor bio predložio, da se i blagajničkim pretičcima pokrije veći iznos nego ovaj od 103.000 ili 93.000 K. U izvješčaju financijskog odbora stoji, da je utvrđena činjenica, da su faktični prihodi prema proračunima povoljniji za preko 100.000 K. godišnjim.

Onda imamo i nešto drugo, naime da će se za godinu 1910 uštediti jedna svota od oko 100.000 K. Već je prije ovdje rečeno, da se od preventiviranih 8700 OK, neće potrošiti nego 40.000 K. a od drugih preventiviranih 60.000 K. da se neće potrošiti nego 2000 K. Po tomu, što se ove godine tiče, imat ćemo pristjednu od oko 100.000 K.

Treće je da se možda i nastajne godine neće neki potrošiti obaviti, te držim, da zem. uprava ima podpunu sigurnost, da će i god. 1911 isto tako, kao što je mogla za god. 1910 pokriti svu potrebštinu sa istim prirrezima, koji su bili do dana današnjega nametnuti.

Stoga sam slobodan preporučiti, da prihvatite moj predlog o smanjenju prirze.

Još bi imao razne stvari pridodati, ali pridržajem si da pri posebnoj razpravi ostalo iznesem.

Imenovanje. Kako javljaju hrvatske novine, izabrala je trgovačko-obrtnička komora u Sofiji gosp. Peroslava Paskievića-Čikaru, tajnika trgovačko-obrtničke komore zagrebačke, akklamacijom svojim dopisnim članom.

Našem vrlo su sugradjaninu čestitamo na ovom odlikovanju!

Pomanjkao novac. U ponedjeljak u jutro prošlo se gradom glas, da je blagajnik tvrđke Steinbeis, g. Zinder, po nalogu državnog odvjetništva uapšen radi jednog pomanjkanja u blagajni. U stvari je bilo, da je sam g. Zinder prijavio manjak od 6000 K, koji je uzsledio, da je netko sa falsificiranom firmom g. Zindera na primnici novac pridigao. Premda je g. Zinder nudio kauciju, ipak je bio pridržan u zatvoru, no konačno je pušten, pošto je jasna bila njegova neudžnost. Kasnije su radi sumnje i druge osobe uapšene. Dok se iztraga vodi, po gradu kolaju svakojake verzije o slučaju.

„Ubožkom Domu“ poklonio je zastupnik Dr. Ante Dulibić K 10— mjesto čestitanja i zahvale na čestitkama prigodom Božićnih blagdana i Mladoga leta. Uprava se najharnije zahvaljuje na lipeom daru.

Povjestne crte grada Šibenika i njegove okolice. Prvi dio ovog liepog povjestnog djela, koje je sastavio marni iztraživač šibenske prošlosti, po Petar Kaer, prodaje se u „Hrvatskoj Tiskari“. — Ciena mu je K 1—

Iz uredništva. Radi božićnih blagdana u sriedu nismo mogli izdati lista, zato nadoknadismo sa božićnim prilogom i sa današnjim prilogom.

Premještenje. Službeni list javlja, da je sudac Petar Derado iz Korčule premješten u naš grad.

Silvestrovo veče Sokolu. Hrvatski Sokol priredjuje dne 31. prosinca Silvestrovo veče sa sljedećim programom: I. Plesni vjenčić. II. Opasni posjet, lakrdija u 1. činu od N. B. Lica: Ivan Tvrdić, glavničar: g. G. Dellagiovanna; Marta, njegova žena: gdja. K. Novak; Mirko Belančić: g. A. Lušić; Jelena, njegova žena: gdjica Baričević; Smušić: g. F. Delfin; Rozika, sobarica kod Tvrdića: gdjica I. Grubišić. — Vrieme: sadašnjost u kući Tvrdića. — III. Šaljiva tombola. — IV. Plesni vjenčić. — U medjučinima udara orkestar „Hrvatskog Sokola“. — Početak tačno u 9 $\frac{1}{2}$ sati na veče.

Sjedinica občinskog vieća obdržavana je na 28. t. mj. u 9 $\frac{1}{2}$ sati u jutro, te je trajala do 12 $\frac{1}{2}$. U toj sjedinici bi odobreno novo zakladno pismo za zakladu Šupuk-Bilić-Lapenna; bi odobren pristatak sklopljen izmedj občine Šibenske i Drniške dne 27/11. t. g. za uređenje mejaša, odnosno za podjelu pašnjaka i gajeva „Ormi“, „Kita“, „Kremenovo“ i „Ravni gaj“ u odlomcima Konjevratima, Radoniću, D. u Birnju i D. u Kraljicama. Uzeo se u pretres i odobrio se zaključak seoskog zbora u Mandalini od 2/11. t. g. glede sutjecaja onih župljana za gradnju nove župske crkve. Odobrili su se zaključci seoskih zborova u D. u Birnju, D. u Kraljicama i Dubravi glede položaja za školske kuće, te su odobreni i uvjeti ponuda, koje za gradnju tih kuća ima da podnese občina šibenska na prihvati školskoj vlasti. Jednako su odobreni ti ponudi uvjeti i za gradnju školske kuće u Širokama (Primošten). Obavljen je izbor novčanog odbora za g. 1911. e. d. u l. j. a. m. te su ponovo izabrani u nj. v. e. d. i. c. i. a. m. Don V. Skarpa i M. Živković. Odobrena je pogodba darovštine, kojom usled predrečnog zaključka vieća občina šibenska ustupa bezplatno crkvinarstvu sv. Mihovila u Dubravi potrebno zemljište za gradnju nove župske crkve. Odlučilo se o izbrisu jedne šumske naknade radi neutjerivosti. Odobren je občinski doprinos za god. 1910. i 1911. odredjen za uzdržavanje trgovačke škole usavršavanja u Šibeniku. Odlučilo se ponovno o ustupu jednog komada slipe ulice u gradu od površine kakovih 14 m² g. Vladimiru Kuliću uz naknadu po procjeni, a tako isto o ustupu komada obč. zemljišta g. Niki Bogdanu p. Ive u Varošu i to komada pred njegovom kućom, uz naknadu po procjeni. Vieće se izjavilo vrhu molba prikazanih obrtnoj vlasti za postignuće krčmarsko-gosti- oničkih koncesija ili za proširenje istih ili za premještanje obrta. — U ovoj sjedinici občinsko vieće šibensko jednoglasno je glasovalo peticiju na ministarstvo nastave, kojom traži, da bude napokon priznat reciprocitet zagrebačkog sveučilišta.

Prava vrhu ovog važnog pitanja bila je vrlo zanimiva. Viećnik Don V. Skarpa nakon značajnog govora predsjednika osvrnuo se također na ovo pitanje riečima, iz kojih je progovorilo rodoljubno, ali gorko razuženo srce sa teške nepravde, koja se niekanjem reciprociteta nanosi hrv. narodu.

— Samu peticiju nastojat ćemo donieti u jednom od narednih brojeva. Nadalje je vieće odobrilo nacrt i troškovnik za podignuće jednog javnog modernog zahoda u gradu, da tim udovolji obće osjećanoj jednoj nuždi. — Pretresalo se ponovno vrhu predloga, odnosno zaključka glede prodaje zemalja zaklade „Andreis“ istim kmetima, te je taj zaključak jednoglasno primljen, jer smjera samo na dobro kmetova, a od koristi je i samoj zakladi. Napokon je vieće riešilo neke molbe za postignuće domovnog prava u občini šibenskoj, — Kod eventualija viećnik Tambača iznio je vrlo umjестnu preporuku občinskoj upravi, da neka se naime zauzme kod društva „Sufid“, e da umjetno gnojivo, koje će se sada u Crnici tvoriti, bude dato težacima Šibenske občine uz tvorničke cieni i u količinama, koje su dostatne pojedincima za izključivo njihovu porabu i potrebu, da se na taj način zaprieči spekulacija s prodajom tog gnojiva u Šibeniku i okolici. — Viećnik Š. Živković preporučuje popravak puta Raslina—Vodice.

Ciela sjedinica protekla je u najliepšem redu, a bila su prisutna 24 viećnika; liep broj, kad se zna, da je onog dana bilo rdjavo vrieme.

Razne viesti.

Nj. Preuzvišenost tajni savjetnik baron Aleksandar pl. Hoyningen-Huene iz Petrograda pisao je iz vlastitog nagona sljedeće pismo dvorskom ljekarniku Felleru: „Primite najtopliju, duboko osjećanu hvalu za pripisanje Vašeg čudnovatog, pravog Feller-ovog fluida. Vrlo je dobar bio za moje noge, napetost i boli su mi prošle, tako, da se mogu opet slobodno gibati. Ja ću sve moguće činiti, da a pravi Fellerov fluid sa markom Elsa-fluid mojim znanjcima i liečnicima najtoplije preporučujem“. Fellerov fluid sa markom „Elsa-fluid“ proizvodi dvorski ljekarnik E. V. Feller u Stubici, Elsaplatz br. 264 (Zagorje), te se ovdje zadobije 12 male, 6 dvostrukih ili 2 specialne boce franko za 5 kruna. Čuje se mnogo prijatnoga o mnogostranom djelovanju ovog starog pozudanog kućnog sredstva, koje, kako iz gornjeg pisma vidimo, i u dalekom inozemstvu oduševljenih privrženika imade.

Naše brzojavke.

O priestolonasljednikovim izjavama.

Beč, 30 prosinca. — Danas je razaslan novinama drugi tekst priestolonasljednikovih izjava u Budimpešti. Priestolonasljednikove izjave ministru predsjedniku Khuenu uzbudile su margske opozicione stranke.

Budimpešta, 30 prosinca. — Opozicionalne stranke nisu zadovoljne niti sa drugim tekstom priestolonasljednikovih izjava, kojim se prvi ublažuje. Novine, osobito opozicionalne, bave se nekim ostrim tonom s tim događajem.

Opet revolucija u Portugalu?

Lisabon, 31 prosinca. — U cijeloj zemlji vlada bojazan, jer se šire prieteći glasovi o ponovnoj revoluciji. Monarhiste se spremaju na re-vanche. Vojska i mornarica vrlo su nezadovoljni proti republikanskoj vladi. Očekuje se svaki čas ustanak.

Razrust turskog parlamenta.

Carigrad, 21 prosinca. — Radi zadnjih događaja u parlamentu, predstoji razrust istoga.

London, 31 prosinca. — Englezka vlada namjerava u Portugal odposlati ratne ladje, jer je otkrivena urota, koja ide zatim, da uzpostavi svrgnutog kralja Manuela.

Lisabon, 31 prosinca. — Amo je uapšena sva sila osumnjčenih osoba. Medju njima ima i civilnih i vojničkih iztaknutih liečnosti. Radničtvo je veoma uzrujano, jer nema zarade.

Madrid, 31 prosinca. — Španjolska kani u stvarima Portugalske intervenirati.

Rusini proti namjestniku Bobrzinskomu.

Lavov, 31 prosinca. — Rusinska velika nrodna skupština zaključila je i zatražila, da namjestnik Galicije Bobrzinski bude dignut sa tog mjesta i to radi njegovog neprijateljskog držanja proti Rusinima.

Austrijska kriza.

Prag, 31 prosinca. — Ovdješnje novine doznaju iz pouzdanih izvora, da će Bienenrth sa strankama započeti pregovore glede rekonstrukcije kabineta iza Tri Kralja. Uspije li akcija, na 18. siečnja biti će sazvan parlament na zasjedanje.

Izpravak

Ugledno uredništvo lista „Hrvatska Rieč“ Šibenik. Na temelju par. 19. tiskov. zakona, izvolite u dođućem broju lista „Hrvatska Rieč“ uvrstiti sljedeći ispravak:

Nije istina, da bih se ja, kako je to u br. 495. Vašega lista prenešeno iz novine „Hrvatska Država“ bio: „pred nekoliko dana tako nečasno izrazio o pučkim učiteljima, da prisutni učitelji nisu htjeli ponoviti moje počasti, jer da su se sramili ponavljati moje rieči, a pri tome da mi je pomogao i agent „Dalmatie“, g. kap. K. Gamulin.

Nego je naprotiv istina, da u mome i i Gosp. kap. Kuzme razgovoru o učiteljskim plaćama, sa pučkim učiteljima Gosp. Androm Andreisom i Gosp. Josipom Gamulinom, nije sa naše strane bila izrečena nikakova, a kamo li prostačka uvreda proti pučkim učiteljima; što je medjutim učitelj Gosp. Andreis javno i lojalno priznao; a nedvojim da bi to učinio i učitelj Gosp. Gamulin, da nije odsutan na dalekom putovanju.

Napokon nije istina, da sam, ili da bih ja u obće bio kadar ikoga, a pogotovo ne učiteljskim stalež, uvrediti tako nizkim riečima, koje bi se ikogod mogao sramiti da ponovi.

Nego je dapače istina, da se i ja od pučkog učiteljstva nadam našem narodnom preporodu i osviećenju; pak sam za to svojedobno, kao narodni poslanik, neprisiljeno i glasovao za pravedno povisenje učiteljskih beriva.

Jelsa, 2. prosinca 1910.

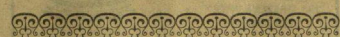
Dr. Ivan Štumbuk
občin. liečnik

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.) Vlastnik i izdavatelj i odgovorni urednik: Josip Drezga.

Konobari

kafane „Miramar“ svima gostima čestitaju
Sretnu Novu Godinu
1911.

Zahtjevajte cigaretni papir

„JADRAN“

U korist siromašne hrvatske školske djece u Zadru

20% od čiste dobiti

Najfinija vrst — Elegantan opremljen

Skladište na veliko:

Hrvatska knjižarnica V. Göszl - Zadar
1-30

Prodaje se Motor na kameno ulje

od 2 i po konjske snage. — Obratiti se na:
Gjuru Vrjehvića, drvodjelca Šibenik.
1-4

Pozor!

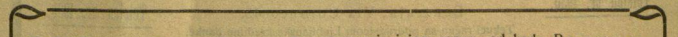
Preporučam se p. n. občinstvu u gradu i okolici.

Prodajem svakovrstnih koža na malo i veliko. Primaju se i pismene naručbe iz vana uz pouzecu, a poznatim i bez pouzeca do izminka utanačenog roka isplate.

U nadi, da ću od p. n. občinstva biti počašćen obilnim, blagonaklonim naručbama, bilježim se veseleovanjem

27. 8. 910. — 27. 8. 911.

Augustin Žigon, Šibenik.

Nikad više!

vanje liepe, mekane i nježne kože. Komad stoji 80 filira, a dobiva se u svim ljekarnama, droguerijama i trgovinama parfimerije itd.

ne promjenjujem sapun, od kada Bergmanov „Steckenpferd Lillenseife“ (zaštiti znak; Konj na palici) od Bergmann-a i drug. u Tešnju na Labi upotrebljujem, jer je taj sapun najuplji-visniji od svih medicinalnih sapuna proti kožnoj bolesti (sunčane pjegje), kao i za pospješje-

35-50

Insam & Prinoth
u Sv. Ulrichu, Gröden (Tirolsko).

Utemeljeno godine 1820. — Vise puta nagradjeno.

Kiparske radnje iz drveta za crkve:
Kipovi svetaca, oltari, propovjedaonice, križni putevi, razpela, jaslice i t. d.
Katalog uzoraka s cijenama daje se badava, Za dostavu naručbe do štacije uključivo sa škrinjom, ne plaća naručitelj.
24-9. 911.

Priobćeno!

Podpisani časti se donieti do javnog znanja, da je on jedini i izključivi skladištar za grad Šibenik

IZVORNIH ŠEŠIRA BORSALINO

stare tvrdke Borsalino G. i brat S. A. u Aleksandriji (Italija), utemeljena godine 1857, a svjetskog glasa.

E. COMICI.

Vaše zdravlje ćete održati! Vaše slabosti i boli izčežnuti. Vaš vid, živci, ojačat će se, vaše će spavanje biti zdravo, a sveobće raspoloženje se opet uzpostavlja, ako pravi Fellerov Fluid m. d. M. „Elsafluid“ upotriebite. 12 bočica na pokušaj stoje 5 K franko. Proizvadžač je samo ljekarnik: E. V. Feller u Stubici, Elsapl. gr. 64 (Hrvatska)

Oglasi se uvršćuju samo oni, koji se unapried plate!
Uredništvo.

**HRVATSKA
VJERESLIJSKA BANKA
PODRUŽNICA ŠIBENIK**

Dionička glavnica - - -
- - - - - K 2,000.000

Pričuvna zaklada i pritičci K 180.000.
CENTRALKA DUBROVNIK - -
Podružnica u SPLITU i ZADRU.

Bankovni odjel - - -

prima uložke na knjižice u konto korentu u ček prometu; eskomptuje mjenice. Obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednima. Devize se preuzimlju najkulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete

Mjenjačnica - - - - -

kupuje i prodaje državne papire, razretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srećaka na obročno odplaćivanje. Osiguranje proti gubitku kod ždriebanja. Revizija srećaka i vrijednostnih papira besplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

173-54

Objava.

Zašto se ne obratite pri kupovanju vaših potrebitina ravno na tvrdku

Jaroslav Kocian

**Tkaonica i odpravništvo
Hronove u Met. (Česka.)**

koji zgotavlja i ima uvijek na skladištu sukna i za odjela, zimske kapute itd. Zajamčeno održanje boje. Kanafasa, platna, flanela, ubrusa, ručnika, jastuka, porketa, šifona. Cienje su najjeftinije.

Naručbe preko 18 K. šaljem franko. Tražite uzorke.

Može se dobiti 30 do 40 mt. odpadka 3 do 15 mt. dugog za K 18 do 25 prema vrsti. Od odpadaka se ne šalju uzorci.

16-24

Eugen Pettoello

Pribor satova, zlatarskih i optičkih predmeta i kineskih srebrarija Zlica, viljuška i noževa.

Zajamčena izradba sa 90 grama čistog srebra.

Pečata.

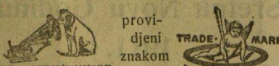
Svake vrsti rezbarije u kojoj mu drago kovine.

Bogati ilustrirani ošlek. Tvornička stalna ciena.

Šibenik, Glavna ulica, br. 128. 14,9-910-14,9-911.

Najsavršeniji gramofoni i ploče

sa svakovrstnim komadima osobito hrvatskim

dobivaju se u knjižari i papirnici:

Ivan Grimani

Šibenik, Glavna ulica.

Šalje na zahtjev cijenik i popis komada badava i franko.

Hrvati i Hrvatice!

Pomozite Družbu Sv. Ćirila i Metoda

Austrijskaro parobrodarsko društvo na dionice

„DALMATIA“

udržava od 16. jula 1910. sljedeće glavne pruge:

- Trst—Metković A (poštanska)**
Polazak iz Trsta ponedjeljak u 5 sati posli. podne; povratak svake subote u 6 sati prije podne.
- Trst—Metković B (poštanska)**
Polazak iz Trsta u četvrtak u 5 sati posli. podne; povratak svake sriede u 6 sati prije podne.
- Trst—Metković C (poštanska)**
Polazak iz Trsta u subotu u 5 sati posli. podne; povratak u četvrtak u 6 sati prije podne.
- Trst—Korčula (poštanska)**
Polazak iz Trsta u utorak u 5 sati posli. podne; povratak u ponedjeljak u 6 sati prije podne.
- Trst—Šibenik (poštanska između Pule i Zadra)**
Polazak iz Trsta svake subote u 6 sati prije podne; povratak u četvrtak u 6 sati 45 posli. podne.
- Trst—Metković D (trgovačka)**
Polazak iz Trsta svake nedjelje u 6 sati prije podne; povratak svake nedjelje u 6 sati prije podne.
- Trst—Vis (trgovačka)**
iz Trsta u četvrtak na ponoći; povratak svake sriede u 8 sati prije podne.

27.VI.10

PRVORAZREDNOM DIPLOMOM I ZLATNOM MEDALJOM NA RIMSKOJ IZLOŽBI POLJODJELJSTVA I OBRTHIH PROIZVODA NAGRAĐENA - DJENA -

**TVORNICA VOŠTANIH - SVIEĆA -
VLADIMIR KULIĆ
ŠIBENIK**

PREPORUČA SVOJE PROIZVODE P. N. GG. ŽUPNICIMA, CRKOVINARSTVIMA - - I BRATOVSTINAMA - -

Velika Tvornica tjestenine Velika

i mlinice za raznu hranu. Pomoću najmodernijeg motora proizvadjaju

Svake vrsti ovog jestiva. **Od najboljeg marseljskog griza** Svake vrsti ovog jestiva.

kao i od Dobrog i od najfinijega **pšeničnog brašna** dobrog i od najfinijega.

Tvrđka:

IVAN ŠUPUK i brat

Šibenik. 15.VI. 10.

TVORNICA PAPIRNATIH VREĆICA

Čast mi je javiti p. n. občinstvu, da sam objavljenu tvornicu papirnatih vrećica za trgovačku porabu otvorio, te je podupno prema zahtjevu uredio, time sam u stanju u najkraće vrijeme najveću količinu vrećica izraditi. Vrećice izradjuju se u svim veličinama i u svim bojama. Pošto je ovo u nas prvo i jedino domaće poduzeće ovakove vrste, nadamo se za stalno, da će mi gg. potrošači povjeriti svoje cijenjene naručbe, koje će u potpunom redu i naj-savjestnije izvršene biti.

Sa veleštovanjem
**ANTE ZORIĆ
ŠIBENIK.**

96

Važno za svakoga!

Gustav Marko

Trst

Centrala: Via Coroneo 45.
Tekući račun sa podružnicom Ljubljanske kreditne banke.

Veliko skladište stala prostih, apaniranih i za ures. Veliki izbor predmeta za ljearne, drogerije, porculanso i zemljero sudje, ocaline, staklarije, svjetiljke itd. Velike količice naročitih tvari u ocaklini, porculani.

Ciene umjerene koje se ne boje utakmice. Na zahtjev šalju se cijenici badava.

Dopisivanje u hrvatskom jeziku.

Pomenuta tvrdka, jedina svoje vrsti u Trstu, preporučuje se svim našim trgovcima.

Podružnice:
Via Giulia br. 33.
Via Giulia br. 16.
Via Acquaddotto br. 65.

Podružnice:
Via Barriera vecchia br. 33.
Via Colonia br. 17.
S. Giovanni di Guardicella br. 671.

Telefon br. 1930. Telefon br. 1930.

26.II. 10.

KNJIŽARA I PAPIRNICI

Glavna ulica **IVANA GRIMANI-A** Glavna ulica

ŠIBENIK

preporuča p. n. občinstvu svoj veliki izbor hrvatskih, talijanskih, njemačkih i francuzkih knjiga romana, slovnica, rječnika, onda pisaćih sprava, trgovačkih knjiga, uredovnog papira, elegantnih listova za pisma, razglednica i t. d. Prima predplate na sve hrvatske i strane časopise uz originalnu cieniu sa tačnim i brzim dostavljanjem u kuću. Velika zalaha svakovrstnih **toplomjera, oviker-naočala** od najbolje vrsti i leća u svim gradacijama.

Vanjske naručbe obavlja kretom pošte.

Skladište fotografskih aparata i svih nuzgrednih potrebitina. Preuzimlje naručbe svakovrstnih pečata od kaučuka i kovine. Skladište najboljih i najjeftinijih šivaćih strojeva „Singer“ najnovijih sistema.

Najbolji namještaji snage

kao što:
motori na plin (gas), benzin, žestu, kameno ulje, surovo ulje za obrtničke, poljodjeljske i električne namještaje snage.

Namještaje na mrtavi plin (Sauganlage) prodaje

Draždjanska tvornica motora na plin

(A. G. Dresdener Gasmotoren-Fabrik: Moritz Hille, Dresden)

najveća specijalna tvornica srednje Evrope.

Isključivo glavno predstavništvo, kamo valja upravitli sve upite:
Kuća Gutenberg, EMANUEL KRAUS.
Tehnički bureau Trst, via S. Nicolo 2
Zahtjevajte cijenik besplatno i bez poštarine. Dopisivanje hrvatski.

28.VI.10.